

Hatay'da Rezerv Alan: Özel Mülkiyete Son mu?

Ülkeyi yönetmeleri için cumhurbaşkanı ve vekiller seçiyoruz. Bunun adı da kısaca temsili demokrasi. Yani belirli haklarımızı cumhurbaşkanına ve milletvekillerine devrediyoruz. Milletvekilleri de meclisteki aritmetik üzerinden yasalar yapıyor. Peki, biz seçimlerde bütün siyasi irademizi mi devrediyoruz? Yani mecliste her şey oylanabilir mi? Kişilerin mahremiyetleri ve özel mülkiyetleri de oylanabilir mi? Milletin ata toprağı, alın teri ile aldığı toprak basitçe bir yasal düzenleme ile elinden alınabilir mi? Sistemin bu noktada hakkaniyetini sorgulamak işten bile değildir.

Meclis, elbette ülkenin siyasi iradesinin tezahürüdür. Ancak birey, siyasi iradesini delege ederken mülkiyet hakkını, yaşama hakkını oy verdiği partiye veya milletvekiline devretmez. Yani hiç kimse bir gün ata toprağının elinden alınması için bir partiye oy vermiyordu. Dolayısıyla mülkiyet hakkına ilişkin bir konuda meclisin bir oylama yapması meşru mudur? Bu soru, temsili demokrasinin sınırlarını ve meşruiyetini sorgulamamıza neden oluyor.

Temsili demokrasinin krizde olduğu su götürmez bir gerçektir. Gelişmiş demokrasiler bu krizi aşabilmek adına temsili demokrasiyi güçlendirecek, doğrudan demokrasiyi çağrıştıran yöntemler geliştirmeye çalışıyor. Halkın kararlara doğrudan katılımını arttıracak yöntemler etkin bir şekilde kullanılıyor. Buna karşılık ülkemizde sistem, artık halkı ikna etmekle dahi uğraşmıyor. Her kriz sonrasında vatandaş bir şekilde boyun eğmek durumunda kalıyor.

Ama bu boyun eğiş de sancılı olabiliyor. Meclisin, yasaların meşruiyetini arttıracak uygulamaları yakın gelecekte sisteme dahil etmemesi durumunda artık yasal düzenlemelerin toplumsal krizlere sebep verebilmesi mümkün. Bu krizlerin, farklı seçmen gruplarını aynı şekilde etkilediği zaman temsili demokrasinin krizi daha görünür hale gelmektedir.

Bugün temsili demokrasinin krizini yansıtan en büyük örneklerden biri ise Rezerv Alan Yasası bağlamında ortaya çıkıyor. Temsili demokrasi içerisinde çıkarılan mülkiyetin düzenlenmesine ilişkin rezerv alan yasası bugün Hatay'da büyük bir toplumsal kriz yaratma potansiyeline sahip. Bu yasaların hem mülkiyeti düzenlemesi hem de vatandaşla müzakere yöntemlerini esaslı olarak belirlememesi sebebiyle ortaya otoriter ve ceberut bir yönetim görüntüsü çıkmakta. Hatay'a ilişkin meseleye yakından bakalım.

Deprem sonrası Hatay'da tek gündem, şehrin yeniden inşası. Depremi ilk haftalarında şehrin daha güvenli bir alana taşınması tartışılmıştı. Ancak bir süre sonra şehrin bazı bölümlerinin rezerv alan ilan edilmesi ve şehrin eski yerinde kurulması gündeme geldi. Bu ikinci görüş ülke yönetimi tarafından kabul gördü. Tabii ki halkın bu konudaki fikri sorulmadı. Şehrin yeniden yerinde inşası fikri, büyük bir özel mülkiyet tartışmasını beraberinde getirdi. Zira bu genişlikte alanın inşası ve projelerin uygulanabilmesi için tapu sorununun aşılması gerekti. Bunun çözümü ise rezerv alan ilanı oldu.

İdare; ilan edilen rezerv alanlar içinde, depremde hasarsız ve az hasarlı binaların proje bütünlüğünü sağlamak gerekçesiyle yıkılacağını, mülk sahipleriyle de uzlaşacağını belirtmişti. Ancak bir süre sonra bu sözlerini unutan idare, doğrudan vatandaşın kapısına evlerini

boşaltmalarını belirten bildirimler asmaya başladı. Yani idare tüm süreçleri baypas ederek tahliye emirleri göndermeye başladı. Yasanın gereğinde de uzlaşmadan bahsedilmesine rağmen idare artık yalnızca yıkımdan bahsediyor. Geldiğimiz noktada vatandaşın mülkiyet hakkının herhangi bir uzlaşma olmadan elinden alınması söz konusu. İdare demokratik olmayan bu süreci depremi göstererek meşrulaştırmaya çalışıyor.

Ancak burada sorulması gereken şöyle bir soru var: İdarenin önceliği sadece vatandaşlarının güvenliği ise rezerv alan ilan ettiği bölgelerdeki üzerinde konut bulunmayan arsaları neden kamulaştırmaya çalışıyor? Veya hasar tespiti sonrasında yıkılacak evlerin arsasını neden mülk sahibine iade etmiyor?

Bu noktada bu yasanın afet süreçlerine odaklanmamış olduğu ve yasanın önceliğinin kentin arsa stokunu yeniden ranta açmak olduğu öne sürülebilir. Bu süreçte vatandaşın hak arama yollarının kısıtlandığı ortadadır. Sürecin sonunda ise mülklerine el konulan kişiler borçlu çıkmaktadır. Yani vatandaşa depremi göstererek elinden mülkünü alıp sırtına borç bindirilmesi söz konusu.

Yasanın hak aramayı kısıtlaması veya vatandaşın rızasını önlememesi, bu yasanın meşruiyetini sorgulamaktadır. Ama zaten başta belirtildiği gibi, meclis nasıl özel mülkiyeti yani temel hakları sınırlayacak bir yasa oylayabilme hakkına sahip olabilir ki? Yine belirttiğimiz gibi temsili demokrasi içerisinde çıkarılan ve doğrudan mülkiyet hakkını ihlal edebilecek bir yasa nasıl vatandaşın açık rızasını elde etmeye çalışmaz? Yasanın burada doğrudan demokrasi pratiklerini ön plana alması gerektiği ortadadır.

Sürekli yürütmenin sınırlandırılmasından bahsedilmektedir. Peki, yasamanın da yasama faaliyetlerinde sınırlı olabileceği bir alan yok mudur? Buradaki esas mesele temel hak ve özgürlüklerin yasama, yürütme ve yargının dışında bir yerde olması gerektiğidir. Yani bu haklarla herhangi bir siyasi iradenin kolaylıkla oynamasının engellenmesidir.

Çözüm Önerisi ve Sonuç

Hatay'da yaşanan rezerv alan krizi, temsili demokrasi içinde çıkarılan bir yasa ile çözülemez. Bu meselede doğrudan vatandaşın rızasının alınması gerektiği ortadadır. Rezerv alan sadece Hatay için geçerli bir mesele değil. Artık Rezerv Alan Yasası ile Türkiye'nin her yerinde, üretilebilecek herhangi bir risk ile vatandaşın özel mülkiyeti tehlike altında. Afetler ülkesi olduğumuz düşünüldüğünde sürekli afet riski gerekçe gösterilip mülkiyet hakkının yasayla ihlalleri söz konusu olabilir. Oysa mülkiyet hakkı, siyasi ve sosyal haklardan önce üzerinde uzlaşmış temel bir haktır.

Bugün Türkiye'de biz, haklar çizelgesinde de geriye doğru gidiyoruz. Ekonomik kriz sonrasında sosyal haklarımızdan feragat ederken siyasi haklarımızın işe yaramazlığını çoktan idrak etmiştik. Ancak şimdi mülkiyet hakkını yeniden mi oylayacağız?

Sonuç olarak, devletin mülkiyet hakkına daha hassas yaklaşması gerektiği ortada. Evet, yasa var. Ancak vatandaş, kendi mülkiyeti oylansın diye sandığa gidip milletvekillerini seçmedi. İdarenin, rezerv alan ilan edilen mahallelerde bir rezerv seçimi yapması önerilebilir. Ya da mülk sahipleri ile birer birer uzlaşması gerekmektedir. Rezerv Alan Yasası, ancak mülkiyeti elinden alınan vatandaşın açık rızası ile meşru bir yasa olabilir. Bu da ancak her bölgeye özel doğrudan demokrasi pratiklerini uygulamakla mümkün olabilir. Yani bölge özelinde her mahallenin hatta her evin bu yasanın uygulanmasındaki rızasının olup olmadığı sorulmalıdır.

Muhammet Ali Yunus, "Hatay'da Rezerv Alan: Özel Mülkiyete Son mu?" <https://www.fikirtepedi.com/siyaset/hatayda-rezerv-alan-ozel-mulkiyete-son-mu/> (Yayın Tarihi: 20 Temmuz 2024).